GH. VORNICU
PROFESOR, DIRECTORUL MUZEULUI

# MARAMURĂȘUL ȘI MUZEUL ETNOGRAFIC MARAMURĂȘAN

EXTRAS DIN LUCRĂRILE INSTITUTULUI DE GEOGRAFIE
AL UNIVERSITĂȚII DIN CLUJ, VOL. IV.

CLUJ
TIPARUL „ARDEALUL"
1931

# MARAMURĂȘUL ȘI MUZEUL ETNOGRAFIC MARAMURĂȘAN

DE

GH. VORNICU

profesor
directorul Muzeului.

# MARAMUREŞUL ŞI MUZEUL ETNOGRAFIC MARAMURĂŞAN

de GH. VORNICU
profesor
directorul Muzeului

## I. INSEMNĂTATEA UNUI MUZEU ETNOGRAFIC AL MARAMURĂŞULUI.

Maramurăşul este un ţinut care răpeşte dela început pe cercetător.

Infăţişarea satelor cu bisericile lor gotice, de lemn, vechi de sute de ani; înfăţişarea gospodăriilor simple, dar plăcute; manifestarea credinţei şi a diferitelor momente din viaţă, în tradiţii vechi, multe cu înţeles încă de nepătruns; vechile instituţii politice, chinezatele şi voivodatele, transmise urmaşilor în interesante organizaţiuni şi tradiţii de castă; viaţa bisericească cu instituţii religioase, ca vlădicia ortodoxă a Perilor, înfiinţată la 1391 de patriarhul Antonie al Constantinopolului la cererea voevozilor Drag şi Balc; viaţa păcurărească (ciobănească), cu expansiunea ei până în mijlocul Poloniei şi Cehoslovaciei de azi, cum ne arată în primul rând documentele etnografice şi toponimice; bogata şi frumoasa poezie populară; graiul scurt şi răspicat, împletit cu cuvinte a căror origine este încă o taină; multele meşteşuguri ce ne arată o veche cultură populară, şi în fine, mândra înfăţişare a ţăranului român de aici, cu sufletul său veşnic impresionat de natură; — *iată tot atâtea enigme, care sunt tot atâtea probleme, pentru viitor*. Şi aceste probleme în tot complexul lor, trebuesc studiate adânc şi cât mai curând posibil, pentru că ele pot să scoată la iveală, noi adevăruri istorice, ce vor umpleà în bună parte golul lăsat de documentele scrise, şi pentru că ele vor pune în lumină *o cultură populară* admirată până şi de streini. Aceste probleme, studiate, ne vor putea lămuri din multe puncte de vedere *individualitatea noastră etnică*, ca produs al geniului poporului nostru şi al mediului geografic. Şi această *individualitate* va fi *temelia*, pe care vom putea clădi solid, statul viitor al unificării noastre, poate singurul care ne va face a înscrie în cartea viitorului, pagina noastră proprie de civilizaţie.

Dar spre a studia aceste probleme, atât de complexe, este nevoie de documente. Şi aceste documente sunt, în afară de cele istorice cari de multe ori lipsesc sau sunt necomplecte, tradiţiile, poveştile, obiceiurile şi în primul rând, lucrurile şi obiectele ţăranului şi ţărancei.

*Insă tocmai aceste documente pier văzând cu ochii*... Căci cu fiecare bătrân sau bătrână, care se duce „unde nu este durere nici întristare..., se duc taine, obiceiuri, tradiţii, meşteşuguri, cari pot fi perdute pentru totdeauna. Aşa au intrat în pământ, de unde eşiseră, meşteşugul maramurăşan de a colorà vegetal cu zeamă de buruieni şi flori, aşa au pierit meşteşugul de a face trâmbiţe (buciume) din lemn de brad şi coajă de mesteacăn, aşa au pierit multe din obiceiurile şi tradiţiile ce formează *patrimoniul cultural, al întregului Neam Românesc*... Cosmopolitismul, moda şi sărăcia le distrug. Şi atunci, este o datorie să strângem ce mai găsim şi să păstrăm cu sfinţenie... Dar să strângem repede, căci orice zi pierdută, înseamnă o micşorare a comorii noastre naţionale. Iată dece, dela sosirea mea în Maramurăş, mi-am pus în gând să strâng tot ceeace se va mai găsì de preţ şi tot ceeace vom mai puteà strânge, din tot ce reprezintă acest patrimoniu, într'un „*Muzeu Etnografic Maramurăşan*", care s'ar fi cerut să fie înfiinţat încă de multă vreme... Vecinii noştrii, Cehii şi Germanii mai din depărtare, deşi streini, strâng obiectele caracteristice etnografice româneşti. Cehii au încă de multă vreme, o secţie etnografică românească la muzeul etnografic din Brün.

Şi acum înainte de a descrie pe scurt obiectele din muzeu, pentru a fi mai bine înţelese, cred de cuviinţă a face o scurtă descriere etnografică a poporului românesc din Maramurăş.

## II. O SCURTĂ DESCRIERE A POPORULUI ROMÂN DIN MARAMURĂŞ.

Maramurăşanul este tipul omului de munte. Inalt, voinic, dar mai mult osos, puţin adus de spate, negricios, cu plete lungi până la grumaz — deasupra umerilor — cu ochi vii şi scânteietori, cu nasul energic pronunţat şi puţin acvilin, Românul maramurăşan este de o înfăţişare fizică mândră şi impunătoare (vezi pl. I, fig. 1). E sobru în mişcări şi de o gravitate care impresionează pe străin. Chipul aminteşte tipul strămoşilor noştri Daci, de pe columna lui Traian. Femeile sunt de o statură mai mică, cu trăsături fine şi regulate şi unele sunt adevărate frumuseţi.

Deschis la minte, ca mai toţi Românii, Maramurăşeanul este în genere blând, cu sufletul deschis, nebănuitor, câte odată chiar naiv.

Asemenea este foarte ospitalier. Are o fire calmă afară de câteva comune, ca Săpânţa şi Strâmtura, unde locuitorii sunt mai nervoşi şi mai iuţi, apropiindu-se mult de cei din ţara vecină a Oaşului, vestiţi ca iuţi şi vindicativi.

Deşi cu greu ia o hotărîre, dacă a luat-o, maramurăşanul, o aplică energic şi liniştit până la capăt, ceiace exprimă el minunat în versurile:

*La dor şi la supărare,*
*Trebuie om cu minte mare.*

Dar dela viaţă nu aşteaptă totdeauna izbândă. Dovadă versurile:

*Ciuntă-mi-se* (mi se scurtează) *zilele,*
*Tot aşteptând binele...*

Petrecându-şi vremea aproape numai în mijlocul naturei, maramurăşanul, se păstrează... încă... sănătos şi de o extraordinară vitalitate.

Iubeşte mult religia. Aceasta se vede mai ales cu ocazia procesiunilor de la hramurile mânăstirilor când, dela mari depărtări, vin pe jos cu icoanele, cântând imnuri, mai ales Fecioarei Maria. In cele mai multe case maramurăşene, bogat împodobite cu icoane, dacă medicul nu întră cu anii, întră în schimb foarte des „popa" care în foarte multe cazuri de boală, înlocuieşte pe medic. Are o frumoasă şi bogată poezie populară, din care au publicat domnii: Ţiplea, Bârlea, şi Papahagi tomuri întregi. Şi tot mai este încă. Până în zilele noastre se întâlnesc improvizatori populari, care versifică repede o întâmplare, dar mai ales este de mirat, spontaneitatea cu care fac strigăturile. Delicateţa şi armonia sufletului, se mai vede şi în arta sa plastică, în cusături, îmbrăcăminte, covoare, crestături în lemn, frumoase şi variate. Foarte tradiţional şi păstrător cu multă dragoste a celor „din bătrâni", numai sărăcia şi nevoia îl despart de ele. Aceasta se vede în traiul său zilnic, în port, în obiceiuri. Păstrează conştiinţa descendenţei sale din vechi familii de voevozi, cu averi şi azi neîmpărţite (*Composesorat*" sau stăpânire *în devălmăşie).* Şi azi, la adunarea composesorilor, preşedintele este ţinut să se adreseze ţăranilor „*Cinstiţi boieri şi domni*". Femeilor, nu li se zice *mueri*, ca în general în Ardeal, ci „borese" — boierese, — iar copiilor nu li se zice *băiat* şi *fată*, ci „*cocon*" şi „*cocoană*".

Maramurăşenii au rotacismul în vorbă, căci ei zic „gerunchi" în loc de genunchi şi au o vădită predilecţie pentru diminutive, cu care

îşi presară toată vorbirea: *văcuţă, bouţ, coconuţ* etc.... Deasemenea arată o vădită predilecţie pentru prescurtarea vorbei, zicând de ex.: *„Colé cu brâ"*, *„Colé cu lá"* în loc de *coleşă (mămăligă) cu brânză sau cu lapte; măi Ghiò, măi Pă, măi Và,* în loc de *măi Gheorghe, măi Pătrule, măi Vasile.* Şi deasemenea *„tu Ileà, tu Pălà, tu Căli,* în loc de *tu Ileană, tu Pălăguţă, tu Călină,* ca în alte părţi, fără a mai aminti multe cuvinte neauzite aiurea şi care sunt încă o taină pentru filologi. Sub influienţa *unirei cu Roma,* în loc de „bună ziua", „bună seara" şi bună dimineaţa", ei se salută cu *„laude-se Domnul Nost Isus Christos"* sau mai prescurtat *„laude-se Domnul"* sau şi numai *„laude-se"* la care cată să li-se răspundă *„în veci amin"* sau numai *„în veci"* sau *„totdeauna"*.

*Ocupaţia* cea mai veche şi mai de seamă a ţăranului maramurăşan, cea impusă de însăş natura înconjurătoare, este *păcurăritul,* creşterea vitelor, cu toate că azi, prin fixarea graniţei pe apa Tisei, mai bine de 100 de munţi cu păşune, au rămas în Cehoslovacia.

Lucratul lemnului, în care s'au specializat oamenii ţinutului nostru în timpul din urmă, agricultura, plutăritul pentru cei de pe lângă ape, şi lucratul în mine, sunt ocupaţii oarecum secundare în economia ţăranului maramurăşan.

De păcurărie se leagă mai toată viaţa poporului de aici.

Mâncarea lui favorită şi cea mai des repetată este *„Coleşa, tocana"* (adecă mămăliga) cu brânză sau cu lapte.

Portul începând cu *cuşma* (căciulă), făcută foarte simplu din piele brută, îndoită doar cu marginile înăuntru, *cojocul, pieptarul, sumanul* pentru cei de pe valea Vişăului, *lecricul* (un suman scurt), caracteristica *gubă, ciorecii, obiele, ciorapi, mânecările,* (un fel de manşete) şi *traista* ca şi *ţolurile* (scoarţele, covoarele), *cergile, făţoaiele* (feţele de mese), *cu alte cuvinte, aproape întreaga îmbrăcăminte corporală şi de pat, sunt făcute în casă, din lână.* Majoritatea obiectelor casnice ca: *scaune, blidare, colţare, lingurare linguri, găvane, blidele de lemn; coleşere* de mestecat coleşa (făcăleţ), apoi *cujelci* (furci de tors), *fuse, bâte,* obiecte de ornament şi de fantazie, toate frumos încrestate, *înpchestriţate,* cum zice el, sunt făcute, la stână, cu dorul la cei dragi de acasă, cărora sunt dăruite toamna, la scoborâş. Intre păcurarii bătrâni, sunt baci care ţin să aprindă şi acuma cel dintâi foc, frecând două lemne *„că aşa-i bine pentru oi"*. Cele mai multe descântece şi leacuri băbeşti, cu lapte sau „groscior" (smântână) se prepară şi aplică şi azi.

Majoritatea subiectelor, din bogata lor poezie populară, sunt subiecte în legătură cu viaţa de păstor. Cântecele şi caracteristica „daina" probabil *doina,* din care cea mai tipică este *„doina păcuraru-*

*lui*" ce se cântă şi cu trâmbiţa, sau buciumul, au subiecte în legătură cu viaţa de stână.

* * *

**Portul maramurăşan.** *Portul bărbătesc.* Simplitatea vieţei maramurăşene, atât de strâns legat de stână, se vede şi la port, mai ales la bărbaţi. (Vezi pl. I şi II, fig. respective). In afară de îmbrăcămintea numită mai sus : cioareci, lecric, cuşmă, pretutindeni aceiaşi, maramurăşanul mai are rufărie, făcută mai demult numai din cânepă, în timpul din urmă, cea de sărbători şi din bumbac, sau având numai bătătură de bumbac. Ca rufărie, la bărbaţi găsim: cămaşa şi pantalonii numiţi aici „gachii" dela ungureşte „gatya". Cămaşa este formată din trei bucăţi: două mâneci şi pieptul cămaşei. Mânecile sunt foarte largi iar cămaşa, vorbind mai ales de cele de demult, păstrate azi mai mult de bătrâni, — este surprinzător de scurtă, anume atât cât lărgimea mânecilor în linia cărora se termină, adecă până în dreptul sternului, la lingurică. Ea are foarte reduse „*bezeţuri*" sau *bezeri,* împodobiri, colţi şi ajur mai ales la guler şi gura cămăşii. (Vezi pl. I şi II, fig. 3—4, pl. I şi 1—2, pl. II).

*Gatiile* sau *gachile,* sunt legate cu brăcinarul şi sunt foarte largi făcând multe cute. Unele sunt aşa de largi că pot fi întinse, stând în picioare în formă de evantaiu până în linia şoldurilor, fiind aceasta, la unii feciori, o figură în joc. Şi ele au bezeţuri şi *colţi* la extremitatea de jos şi sunt deobiceiu scurte cu mult deasupra gleznelor.

Peste pielea goală, dela linia cămăşii până la brăcinarul ce leagă gatiile, se aplică *cureaua,* în unele locuri, şi mai ales în trecut, înaltă până la subţiori, adecă până la linia cămăşii.

Toamna maramurăşeanul poartă peste cămaşă „*lecricul*" (vezi pl. I, fig. 2), ca un suman scurt şi câte odată, mai ales sărbătoarea, *cojocul* fără mâneci, făcut din piele de oaie, frumos cusut cu lână, sau cu piele de diferite culori, aplicată pe fondul alb a pielei din care este făcut. (Pl. I, fig. 3; pl. II, fig. 2.)

Iarna, peste toate acestea, sau direct peste cămaşă, poartă *guba,* haină miţoasă caracteristică părţilor muntoase, înlocuită în satele de pe valea Vişeului, cu sumanul negru (pl. I, fig. 4).

Cea mai veche formă este sumanul „*cu clini*" un fel de aripi la spate, azi aproape dispărute, deşi se mai poate vedea prin Bucovina şi în Maramurăş, pe la bătrâni. Se spune că la origină, toţi maramurăşenii ar fi purtat gubă. Insă pe vremea regelui Matiaş Corvinul, mulţi maramurăşeni, mai ales de pe valea Vişeului au fost luaţi în armată, aceştia, formând aşa numita „*legiune neagră*", după sumanul negru

[1]) Gachii = pantaloni.

ce-l aveau de uniformă, care legiune este dată în istorie ca un model de vitejie. După campaniile lui „Matiaş cel drept", nobilii maramurăşeni întorşi acasă, au păstrat mai departe sumanul de uniformă pe care-l purtară cu glorie în războaie, mai ales că-l puteau lucra uşor femeile lor şi care suman, cu timpul, a înlocuit guba pe valea Vişăului. Pe cap maramurăşanul poartă *„clop"*, ungureşte „kalap", de păr sau deseori, chiar şi iarna, de paie. (Vezi pl. I, fig. 4). Păcucurarii, în special bătrânii, poartă un soiu de pălărie anume preparată, care se păstrează decenii întregi. Şi anume se cumpără o pălărie de pânză — postav din boltă (prăvălie) — şi se unge, împregnându-se de mai multe ori cu unt sau grăsime, până devine impermeabilă. O astfel de pălărie care nu mai putrezeşte este păstrată de maramurăşeni câte 30—40—50 de ani, dacă nu dau câinii peste ea. Un fecior din Săpânţa, îmi povestea că tatăl său i-a spus că a cumpărat şi preparat o astfel de pălărie când s'a însurat, la 18 ani. (Maramurăşenii se însoară toţi tineri). — A avut-o toată viaţa de purtat *şi la 90 de ani, când a murit, a lăsat cu limbă de moarte să fie îngropat cu ea* . . .

In gât, deacurmezişul corpului, fiecare Moroşan, cum îşi mai zic prescurtat Maramurăşenii, poartă o „straiţă" sau traistă, în care îşi pune el ţadulele, soroacele — citaţiile — briceagul, pipa şi jaşcăul, sau punga cu tutun (pl. II, fig. 1 şi 2). Câteodată vara, la secere, sau cosălău, el scoate cămaşa, iar copiii, cei mai mulţi vara, umblă „la marhe" (la vite), fără cămaşă, *numai cu gatiile*. Dimineaţa când se scoală ei spun „hăi mamăă, — dă-mi straiţa să mă înbrac" şi fără cămaşă ia traista 'n gât şi pleacă, straiţa fiindu-i în afară de gatii (pantaloni) şi singura îmbrăcăminte.

In picioare poartă opinci, totdeauna făcute de ei, din piele preparată din vitele lor. In zile de sărbători ei poartă cisme mari şi grele cu potcoave, în multe părţi de metal galben, unele şi cu mai multe ţinte galbene bătute deasupra călcâiului cismei, în partea din napoi. Bărbaţii toţi *poartă cismele acoperite pe dinafară cu „cioarecii sau gatiile"*. Descendenţii nobililor purtau mai de mult pinteni la cisme — drept nobilar, — pe care (nu de mult), le mai puneau chiar şi fetele, numai la joc, ca să sune. La „clop" (pălărie) se poartă, un smoc sau buchet de flori naturale sau artificiale numit *„struţ"*. Nobilii descendenţi ai cnejilor şi voivozilor străvechi, purtau *struţul* un fel de panpon, cum este la cavaleriştii noştrii cu vârful aplecat înainte. Cei ce nu erau nobili, nu aveau dreptul să-l poarte decât vertical.

**Portul femeilor** de altfel ca în toate părţile, este şi în Maramurăş mult mai încurcat (pl. II, fig. 3—4 şi pl. III, fig. 2).

In primul rând cămaşa formată din cămaşa propriu zisă şi poale, este mult împodobită pe la guler numit *pogmată, umeri* şi extremităţile mânecilor cu *bezeţuri* sau *bezări,* flori, numite *pene, râuri, roate* etc.... sau cu colţi şi creţuri, ajur făcut cu multă măiestrie (vezi pl. II şi III, fig. 3—4 şi 2). Afară de colţi, creţuri sau bezări, lucrate în alb, toate celelalte, sunt făcute cu arnici, numit pe aici aţă şi *fitău* (cuvânt unguresc) în *culori,* mai ales roşu şi albastru, la care s'a adăogat cu timpul negru, iar acum mai în urmă galben şi alte culori. In forma veche, mâneca începea din umăr, cum începe acuma la femeile bătrâne prin ţinutul *Borşei* şi era largă şi scurtă, cum se mai poate vedea şi azi pela *Botiza.* De câteva decenii s'au întrodus şi mânecile strânse mai în sus de încheetura mânei, cu extremitatea încreţită terminată cu colţi şi bezeţuri (pl. III, fig. 2).

Gura propriu zisă, numită şi *guriţă,* cămăşii este foarte mică şi aşezată lateral. Poalele sunt de obiceiu desprinse de cămaşă, sunt şi cusute de ea şi în cele mai multe cazuri, chiar şi cele de lucru se termină cu colţi şi bezări pe jos (pl. III, fig. 2). Cămaşa este făcută din cânepă mai demult, azi numai cele de lucru, — cele de sărbători fiind făcute numai din bumbac sau jumătate, având bătătură cel puţin din bumbac. Peste cămaşă se încing *„zaghiile"* două fote, făcute din lână, cu fond negru şi vârste roşii şi galbene orizontale şi legate de corp cu brâie, făcute tot din lână (pl. III, fig. 2).

Pe apa Vişăului *zaghiile,* sunt înlocuite aproape total cu catrinţe, tot două, din lână simplă neagră. Unele femei mai poartă şi câte o zaghie cu vârste, dinainte sau dinapoi, odată cu catrinţa (pl. II, fig. 3). In timpul din urmă în unele comune de pe lângă Sighet, ca la *Săpânţa* întotdeauna şi în multe sate, în timpul verei se poartă *sucnă,* o fustă, ca oricare alta, făcută din materie de târg, din lână, bumbac sau mătasă (pl. II, fig. 4). Vara se mai poartă în unele sate în zilele de lucru numai o zaghie, fiind prea cald cu două. Peste cămaşă se poartă în zi de sărbătoare *cojoc* (fără mâneci) făcut din piele de oaie cu mândre împodobiri din lână colorată sau în flori din piele colorată, aplicată peste pielea albă din care este făcut cojocul. (Pl. II şi III, fig. 4 şi 2).

In unele părţi, la cei mai săraci, cojocul este înlocuit cu pieptarul, făcut din materie de lână, ţesută în casă şi împodobită cu cusături de lână făcută cu mâna. Pe cap poartă *pânzătură* sau *„năframă"* din lână sau bumbac, sau mătasă, cumpărată din târg. In Slatina,— Maramurăşul Cehoslovac — năframa se mai cheamă şi *şerincă,* probabil denumire ruteană. Toamna şi Primăvara, în zilele de lucru, se îmbracă peste cămaşă *„bechişul"* un fel de lecric ca la bărbaţi fără mâneci, *un peptar* din postav gros de lână, sau chiar lecricul bărbaţilor. In fine se îm-

bracă apoi guba, aceeaş ca şi la bărbaţi, înlocuită şi de femei pe valea Vişeului cu sumanul. In jurul grumazului se poartă mărgele, de cele mai multe ori însă sgardan, un fel de sgărduţă formată dintr'o bandă de mărgele mici de diferite culori, lată până la două degete făcută de fete în casă, cu mult meşteşug, cu modele naţionale în figuri geometrice. Fetele bogate şi de nobili, poartă *sgardă* din mărgean curat de mărimi în raport cu bogăţia, unele până la cincizeci de şiruri şi destul de grele.

Sunt încălţate cu opinci ca şi bărbaţii, iar în zile de sărbători cu cisme, care la fetele nobile au potcoave şi ţinte galbene. După logodnă şi în ziua nunţei poartă pe cap „cununi" sau „mununi" cum sunt numite în unele părţi, făcute din flori naturale şi artificiale, iar câte odată iarna şi din hârtie colorată. Părul îl poartă împletit în coade prinse cu ace pe cap. In general portul femeilor, deşi plin de distincţie, pare încărcat, în timpul iernei din cauza gubei. Vara însă, fără gubă, pune în evidenţă statura elegantă pe care femeile o au din naştere. Portul bărbaţilor pare şi mai greoiu, tot din cauza gubei, dar este impresionant de simplu în croială. Cioarecii şi gachiile sunt din două bucăţi cusute laolaltă. Lecricul, guba şi cămaşa tot din câte trei, cusute laolaltă. Simplicitatea aceasta se vede nu numai în port, ci în gospodărie şi în viaţa zilnică.

**Casa Maramurăşanului** este făcută din bârne cioplite din stejar, fag sau brad, după regiunea unde este aşezat satul. La origină, *nu este văruită nici pe dinăuntru, nici pe dinafară,* ci numai lipită cu lut pe jos, iar afară are prispă largă numită *şatră,* denumirea de *târnaţ* ca în Moldova de jos, fiind dată numai când şatra iese înainte ca verandă. Acoperişul înalt şi ţuguiat, ca în toată regiunea muntoasă din cauza cantităţii de zăpadă ce cade iarna, — făcut din paie şi draniţe de fag sau brad, se sprijină pe o grindă sprijinită la rândul ei peste stâlpi, de obiceiu de stejar frumos sculptaţi şi cu frumoase încheieturi în cuie de lemn. (Vezi pl. III, fig. 3). In forma ei tipică, ea are trei încăperi. La mijloc o sală — tindă în care intri, şi celelalte două, la stânga şi la dreapta. De obiceiu în dreapta este camera de locuit destul de spaţioasă, numită *casă,* pe când cea din stânga este foarte mică, maximum de un metru şi ceva în lăţime, purtând numele de *cămară,* în care se păstrează tot felul de obiecte. In casă, camera de locuit, găsim cuptorul mare ocupând un sfert de casă, al cărui horn trimite fumul în sală, în tindă, de unde prin gura podului sau două-trei găuri anume lăsate, trece în pod. Sistemul acesta, cu toate că prezintă un mare pericol de foc, este păstrat cu sfinţenie până în ziua de azi. Rar unde găseşti o căbăloaică, unde fumul să fie încăodată oprit în mersul său în pod.

Pe cuptor dorm iarna bătrânii şi copii. In casă se mai găseşte patul făcut, în casele vechi foarte simplu, din pari bătuţi în pământ, iar de curând cu picioare încheiate în dăltuitură. Deasupra patului se găseşte „*ruda*“ în Moldova de jos numită „culme“, un lemn gros cât mâna la încheetură, mai lung ca patul, legată la ambele capete de grindă. Pe *rudă* se pun *cergile, ţolurile, ştergurile* de rudă, *perinile* cu *săcuţele,* cusute ca să se vadă şi care toate la un loc, formează *zestrea fetei* sau *găzdoaiei,* a gospodinei casei. (Vezi pl. III, fig. 4).

Către ceilalţi pereţi tot cam la înălţimea patului, sunt *laiţele,* scânduri late, de cel mult două palme, de şezut sau chiar de dormit. In colţul dinspre uşa casei în faţa cuptorului în dreapta cum intri, stă *podişorul,* un dulap mic cu săltar, în care se pun diferitele lucruri de casă, ca: linguri, blide, tocănerul etc.... care nu au încăput în blidar sau lingurar. Tot aici stă *lingurarul* cu lingurile atârnate de el şi *blidarul* cu blidele, iar în colţ de obiceiu la toate casele, *colţarul* un blidar mic pus deacurmezişul în colţ. Intre aceste se mai atârnă *blidele de lemn, bătucitorul* (pentru zdrobit usturoiu), *frecălăul* (de frecat fasolea), *jintalăul* (de bătut laptele pentru unt) etc.... In blidar stau de obiceiu blidele de lut, de multe ori complect neîntrebuinţate ca şi altele multe, ce stau atârnate pe pereţi, sub grindă, de frumuseţe...., căci Maramurăşanul are blidele, lingurile, ca şi cheia dela broască şi majoritatea uneltelor sale, din lemn. Aceasta a făcut pe Dl. prof. SIMION MEHEDINŢI să spună că *în Maramurăş ne găsim în epoca de lemn.*

Pe valea Vişăului, şi mai ales la Borşa sus, vei mai găsi atârnat deasupra patului la grindă „leagănul“ sau „*liuliuţul*“, în care cu o mişcare făcute de boreasă, oscilează până când adoarme „coconul“ sau „cucoana“. Leagănul cu pruncul în el, este purtat atârnat de umeri, când femeia se duce cu mâncare, la cosălău etc.... chiar şi călare. Şi în fine în fiecare casă vei găsi sus atârnate pe păreţi „*bogăt de multe* **„chipuri sfinte“** icoane, de tot felul şi de toate mărimile. Mai trebue să adaug că fereştile casei sunt mici, aproape toate fixe, de nu se pot deschide, ceeace este cu totul nesănătos şi că în majoritatea caselor pe jos sunt cu lut. Pentru luminatul în casă se întrebuinţează şi acum în multe gospodării *opaiţul* numit aici „*hopâc*“, în care se arde său, adecă tot produsele gospodăriei.

Iată o scurtă descriere etnografică a poporului român din Maramurăş, cu viaţa lui sobră, folosind încă aproape numai produsele sale proprii, dela materialul din care-şi face îmbrăcămintea, la lemnul din care-şi construeşte casa şi instrumentele şi până la săul, ce arde în hopâc. Sobrietatea, trăinicia şi simplicitatea, adăogate la tradiţionalismul său, la vitejia sa în războaie, arătată cu prisosinţă în cam-

paniile Craiului Matiaș, în luptele Racoţeştilor, în lupta cu Tătarii din 6 Sept. 1716, când un singur sat, Borșa, sub comanda *Popei Lupu*, bate o puternică oaste Tătărească, în strâmtura Borșei și în lupta de secole pentru a-și putea păstra poziția politică, adăugate apoi la tendința spre un accentuat laconism, ne îngăduie, cred fără exagerare, a numi pe țăranii moroșeni, **Spartanii românismului.** In general țăranul maramurășan, dacă aproape nu are ce vinde din cauza sărăciei lui de azi, apoi cumpără extrem de puțin (de obiceiu *pita)*, prea puțin ca să-i poată schimba încă obiceiurile. Dar asta nu va ținea mult, căci nevoia hranei de toate zilele, îl alungă pe meleaguri depărtate, de unde, ca Chinezul, ține să se întoarcă acasă. *Dar întors, viața nu mai este aceiaș*... Moda și civilizația, de multe ori în ce are, ea mai rău și urât, își face loc în patriarhalul său cămin, înlocuind „civilizația de lemn" cu „civilizația de *tinicheà*".

Și odată cu venirea noutăților pier vechile obiceiuri și meșteșuguri... Până și biserica veche de lemn cu clopotnița ei gotică, ce-ți însemnă de departe satele, este înlocuită cu alta de zid, fără stil, fără sens, fără suflet...

Iată de ce, dela prima vedere a acestui ținut în care pulsează încă adânc sufletul românesc, originalitate, tradiție, artă și o minunată cultură populară cu legături nebănuite poate nici de istorie, m'am hotărât a strânge într'un muzeu, toate documentele acestei minunate vieți a poporului român din Maramurăș.

## MUZEUL.

### *Inceputurile, inaugurarea, starea de azi.*

Muzeul a început cu colecțiunile adunate de elevi, după indicațiile ce le-am dat, încă din anul 1921. Este deci unul din cele mai vechi muzeie etnografice din țară.

Insă cu toate indicațiile ce le-am dat, de multe ori elevii îmi aduceau aceleași lucruri, dublate, triplate și chiar multiplicate, lipsindu-mă în schimb de unele lucruri foarte elementare, ca de pildă o broască de lemn cu cheia ei, o cursă de șoareci etc., un covor sau un ștergar etc., care se găseau la ei, dar a căror însemnătate etnografică, nu aveau ei de unde s'o prindă. Spre a colectă, este nevoie de dragoste, experiență, perzistență și îndrăzneală. Se cer cotrobăite podurile caselor vechi, a bisericilor și a caselor părăsite, șoprurile și cămările întunecoase, și se cere mai ales, un mod special de a intra în vorbă cu lumea sătească, care cu greu își poate explica, de ce cauți și strângi lucrurile părăsite, urâte și scoase din uz.

Unii țărani credeau că le iau *„semn din casă“* pentru cine știe ce descântece și farmece... Alții se țin prea strâns legați sufletește de *„lucrurile rămase din bătrâni“* ca să poată fi convinși să ți-le vândă, cu ori cât de ridicate prețuri... Așa că a fost nevoie chiar dela început, a cerceta personal, mergând sat cu sat, gospodărie cu gospodărie, întreg ținutul voivozilor.

Dar atunci, am luat contact cu lucruri ce nu puteau fi oferite gratuit, ca țolurile (covoarele, scoarțele) ștergurí de rudă și de perete și în special piese de îmbrăcăminte. Cum nu mă puteam lipsi de ele, am dat bani și le-am luat. Și așa cu elevii și personal, colectând în vacanțe și în timpul liber, a luat naștere primul început de „muzeu etnografic al Maramurășului“ întâi acasă la mine, apoi la școală. Aici m'a descoperit în anul 1923 dl. profesor Alex. Tzigara Samurcaș, pe atunci „inspector general al muzeelor din întreaga țară“. Inceputul meu serios l-a mulțumit și drept încurajare m'a ajutat cu 10.000 lei din fondurile Ministerului de Culte, primul fond de colectare, cu care s'a achiziționat un mare număr de obiecte principale. Am fost apoi vizitat de dl. prof. I. Simionescu dela Iași, care relevând însemnătatea începutului de muzeu etnografic maramurășan, mi-a dat și mai mult imbold de a lucra, făcând o elogioasă apreciere în „Viața Românească“ din 1924. (Forme arhaice în viața poporului român). Prețioasă îndrumare și ajutor moral mi-a dat dl profesor Gh. Vâlsan președ. primei societăți Etnografice din țară ca și dl. prof. R. Vuia directorul Muzeului Etnografic din Cluj. S'au adăogat apoi alte ajutoare în bani bine venite și anume din partea comunei Sighet, a județului Maramurăș, a Casei Școalelor, a Astrei și în fine iarăș din partea Minist. de Culte, la care s'a adăugat și un ajutor particular de 2000 lei a fostului administrator financiar al jud. Maramurăș dl. Emil Teodoru. Anul trecut, Muzeul a obținut importanta donație de *50.000 lei* a „Fundației Regele Ferdinand I“, prin prietenul de totdeauna al muzeului dl. Gh. Kirileanu. Tuturor, muzeul le mulțumește pe această cale.

Cu ocazia înaugurării, în 1925, a bustului lui I. Mihaly, editorul „Diplomelor Maramurășene“ fost membru corespondent al Academiei Române, colecțiunile se mută în actualele camere ale „Palatului Cultural“, unde prima dată sunt arătate publicului, mirat că în așa scurt timp și fără să știe aproape nimeni, a putut lua ființă un așa de interesant și necesar muzeu. Iar în 1926 în luna Septembrie cu ocazia Congresului profesorilor de geografie din întreaga țară, ce a avut loc la Sighet sub președinția dl. profesor Simion Mehedinți, muzeul a fost înaugurat și redat funcțiunii lui publice. Cu această ocazie

dl. prof. Mehedinţi, în cinstea căruia s'a tipărit acest volum, a binevoit a scrie şirurile din facsimilul de mai înainte, unde în formă simplă şi lapidară, caracterizează aşa de minunat însemnătatea muzeului şi a etnografiei în general. (Vezi facs. următor).

Muzeul a fost vizitat apoi şi de Dl. ministru al instruct. Dr. Anghelescu care a binevoit a scrie cuvinte de laudă în cartea de onoare a muzeului, cum şi de foarte mulţi cercetători şi oameni de ştiinţă.

**Colecţiunile.** In mod provizoriu, nefiind încă definitiv aranjat — muzeul are următoarele secţiuni:

## I. SECŢIA PĂCURĂRITULUI.

Dat fiind că păcurăritul, creşterea marhelor (dela unguresc marha — dobitoc) a vitelor mari şi mici, este prima ocupaţie a locuitorilor din Maramurăş, se impunea ca prima secţie a acestui muzeu să se ocupe de această ocupaţie (pl. IV, fig. 8).

Secţia păcurăritului din Muz. Etnografic Maramurăşan cuprinde: *linguri păcurăreşti*, de o formă şi construcţie specială ce le deosebeşte de cele obicinuite, ţigăneşti. Apoi linguri mari, numite găvane, cu care strânge urda de pe jintiţă. Toate sunt lucrate cu multă măestrie, de o formă comodă şi specială în diferite chipuri de o rară frumuseţe. (Vezi pl. citată). Unele găvane sunt aşa de mari, că se pot lua cu ele până la doi litrii lapte deodată. Sunt apoi *jintălaie* (obiect de amestecat laptele cu chiagul), de diferite mărimi şi forme... Vine apoi *carâmbul* de măsurat laptele, un instrument foarte interesant, un simplu răboj, — pe cât de simplu în alcătuire, pe atât de complicat în socoteala cu care se ajunge, de a deduce, dela volumul — înălţimea laptelui în doniţă, greutatea în fonţi, a brânzei corespunzătoare... *Cumpănă* de măsurat brânză, de diferite mărimi, *trâmbghiţa* de lemn şi tablă, în care cântă ciobanii anumite semnale, numai de ei ştiute şi doina lor...., *ină (vină) tată ină....*, (*Graiul şi folclorul maramurăşan*, de Tache Papahagi), *bâte ciobăneşti, fluere, gulerul cu dinţi de fier*, ce se pune la gâtul cânelui, ca armă defensivă spre a se ajuta în luptă cu lupii şi alte animale sălbatece; *hârzoabele* — un fel de reţea din gânj în formă rotundă şi cu mai multe diametre dispuse cruciş şi cu ajutorul căruia se poate aduce fânul la oi şi vite, fără să-te scufunzi în zăpadă, oricât de mare ar fi; *găleata* de muls, *bărbânţa* în care se păstrează laptele şi brânza, *pălăria de păcurar*, anume preparată, cum am vorbit în altă parte şi cu un cuvânt aproape tot ce este în legătură cu viaţa păcurarului maramurăşan... (păcurar dela latinescul pecus = vita).

1926 Septemvrie 7

(Cu ocazia Congresului de geografie)

Inaugurarea Muzeului etnografic maramureșan a fost un moment unic în desvoltarea Congresului profesorilor de geografie din România.

Și pentru oamenii de știință, și pentru educatorii care se silesc să întemeieze o tradiție pedagogică în legătură cu experiența proprie a poporului nostru, crearea acestui muzeu este o operă de reală însemnătate. Tocmai în clipa, când viața originală a neamului românesc este pe cale de risipire, un profesor cu pietate față de trecut a început a culege rămășițele cele mai caracteristice din acest ținut atât de arhaic.

Generația risipitoare de azi nu poate prețui cum se cuvine opera începută în Sighetul cufundat sub atâtea aluviuni străine. Va veni însă timpul, când o generație creatoare – și prin urmare respectuoasă față de trecut – va întreba cu mirare: cum de s-a început atât de târziu această operă profund culturală? Iar urmașii vor pomeni cu adâncă recunoștință numele tuturor, celor ce au sprijinit pe culegătorul cel vrednic al documentelor etnografice din Maramureș, și vor osândi fără nici o cruțare pe cei ce vor fi rămas nepăsători în acest greu moment al vieții poporului nostru.

Întemeietorul Muzeului poate fi deplin mulțumit de începutul său atât de lăudabil. Profesorul Vornicul a bine meritat de la Țară.

S. Mehedinți.

## II. SECŢIA OBIECTELOR CASNICE.

(Vezi planşele: VI şi VII).

Această secţie cuprinde: *blidare, colţare, lingurare, linguri ţigăneşti* şi *păcurăreşti, frecălaie* (de frecat fasolea); *bătucitoare* (de zdrobit usturoi); *sărărițe* (cutiuţă din lemn şi coaje de mesteacăn pentru dus sare şi saramură); *blide de lemn* şi de lut, de diferite forme, cele de lut de obiceiu pentru ornamentaţie; *pranic* de bătut rufele la râu; *jilău* de netezit rufele aspre de cânepă; diferite feluri de *căni de lemn* de obiceiu scobite cu strungul; *şcătui* (cutii) de lemn de ţinut ţidulile, soroace, bani, diplome, hârtii de valore; *cleşte pentru nuci şi alune* etc.... O colecţie întreagă de diferite *sfeşnice de lut şi lemn,* mult admirate de dl. prof. I. Simionescu din Iaşi şi o alta de *hopâcuri,* opaiţe de fer sau sticlă; *hrebăn* de cules afine (pl. VI, fig. 4), un soiu de piepten de lemn prin dinţii căruia se vâră vrejii afinelor care rămân deasupra dinţilor. Cu acest instrument un singur om, culege într'o zi cât ar fi cules în 5—6 zile. *Ton* pentru palincă, un fel de butoiaş făcut cu multă măestrie, fie din mai multe doage cu cercuri de lemn, fie dintr'un singur lemn frumos sculptat (vezi pl. VI, fig. 3 şi pl. V), cu *tolcer* (pâlnie) tot de lemn; *ploscă* pentru palincă, aceiaş ca în toate părţile; *vălău,* o teică de dat mâncare la porci, *bâltage,* un fel de bastoane speciale cu securi în miniatură de fier, alamă şi lemn, purtate pe vremuri numai de nobili şi *bghirăi* sau juraţi (autorităţile comunale şi ale plăşii); *încuietoare* de lemn, sau broască de încuiat uşa (vezi pl. VI, fig. 4), *sperietoare,* zisă şi *torăitoare,* de gonit pasările din grâu şi dela cânepă. Instrumentele de dogărie, de făcut opinci, de tâmplărie, curse pentru şoareci şi pasări, instrumente de făcut mâncare, pâine de grâu şi de mălai (făină de porumb) plăcinte etc.... instrumente de pus la viţei să nu sugă, de lecuit animalele de diferite boli; *ţapină* instrument de lucrat la pădure; *mâţe* un soiu de potcoave cu dinţi de mers pe gheaţă pe stânci şi pe lemne. In fine instrumente în legătură cu agricultura, *pluguri vechi, coase* şi *furci de strâns fânul* şi roadele câmpului, instrumente de bătut coasa, *tocuri* de pus piatra de ascuţit, furci de scos cartofi, o roată de car vechiu din vremea când nu se punea şină, obiecte de pescuit, *o oloerniţă* (un aparat presă de lemn, de extras oloiu din sămânţa de bostan şi floarea soarelui), sapă de lemn, o casă de vânătoare şi de butinari (cei ce lucrează la păduri) în miniatură etc. etc. In această secţie, mai ales din cauza lipsei de spaţiu şi numai provizoriu, am pus laolaltă o întreagă serie de obiecte ce aparţin la ocupaţii diferite.

## III. SECŢIA INDUSTRIEI CASNICE.

(Vezi planşa VIII).

*A)* **In subsecţia obiectelor de ţesătorie** se pot vedea toate obiectele cu care ţese şi lucrează ţăranca începând cu *tiara* (răsboiul de ţesut) şi anume: vârtelniţe cu suport şi pene, *răşchitoare, potace* numite în unele sate şi lectă sau sucală (instrument de făcut ţevii), *suveice, iţe, cercei* (scripete), *furcei, amnare, cujălci* (furci de tors) *fuse, druge,* un fus mai mare de tors fire groase de lână pentru gubă şi cergi, *tindechii, întinzătoare* la pânză, *slugă la depănat* (un dispozitiv care ţine singur fusul după care se deapănă fără să mai fie nevoie de a treia persoană, *hrebene* de lemn şi de fier (un fel de pieptene cu care se pieptenă lâna, originalul din lemn), *suveice* de diferite feluri şi mărimi, *lopaţică de urzit,* o lopăţică în mijlocul căreia este o gaură prin care se trece firul ce se poartă la urzit, scutindu-se astfel de a se înfierbânta degetele ca de obiceiu, *urzitoare, perii* de periat caerul de lână sau cânepă, *ţevii* etc. etc. Intre ele se găsesc mai interesante un potac, o sucală pentru făcut ţevii, construită pe baza principiului roţei cu dinţi de la moară, care uşurează mult funcţiunea, cerând mult mai puţină forţă şi înmulţeşte învârtiturile, făcând-o astfel foarte practică. Deasemenea două perii. Una făcută din pele de arici şi alta făcută din peri de gligan (mistreţ), întăriţi la un loc în mâner, prin răşină de brad etc., toate obiectele de un deosebit interes etnografic.

*B)* **Şterguri de rudă, săcuţe de perină şi făţoi (feţe de masă).** Pe *rudă*, un lemn gros ca mâna şi lung cât patul, ce se atârnă de grindă, deasupra patului, se aşează frumos, spre vedere, tot ce formează zestrea *găzdoaiei* sau a *fetei* şi anume: *Şterguri de rudă, feţe de mese* şi deasupra *pernele cu săcuţele cusute, alese* sau în *ajur,* toate aceste, peste ţoluri şi cergi, aşezate frumos spre vedere. (Pl. IX, fig. 4).

Ştergurile sunt bucăţi de pânză dreptunghiulare cu un capăt — cel ce se pune spre vedere — ales, cusut sau în ajur. Alesul se face cu aţă colorată arniciu, numit aici fitău, în diferite forme şi figuri, de obiceiu în linie dreaptă şi figuri geometrice. (Vezi pl. IX, fig. 4).

Cele mai multe sunt de cânepă cu urzeală şi bătătură, având de bumbac bătătura, numai la capătul ales. Culoarea arniciului este de obiceiu albastră şi roşie. Rar, în timpul din urmă, se adaugă şi culoarea galbenă. Prin ţinutul Vişăului a început a se adăogă şi lâna pentru multiplicarea culorilor, având astfel pe lângă roş şi albastru, *verde, galbenul* etc.... Se alege însă lâna cea mai fină, numită pe aici *harast* (dela ungurescul *haras* = lână fină).

Pentru a aveà termen de comparaţie, am colectat câteva şi din

satele rutene, caracteristice ca fiind alese aproape numai cu o singură culoare, de obiceiu roşu, pe câtă vreme Românca, pune roşu în combinaţie cu alte culori, cu albastru şi negru în special, pentru a-l scoate pe acesta în relief. Ca desemn, linia geometrică în diferite forme numite *în roate, ciocane, brăduţ, lilieci, stele, corigăuri (zig-zag)* etc. etc. ni se prezintă într'o nesfârşită variaţie de combinaţii, de la linia simplă numită „*drum*" sau când este în zig-zag *corigău*, până la cele mai complicate. Multe se termină la capăt cu *colţi* şi *roituri* un fel de canafi. (Vezi pl. IX, fig. 4).

Mai de mult, se ţeseà o singură bucată de pânză lungă cât ruda, şi aleasă în marginea ce se puneà spre vedere, numită *rudoaie*. Acum însă, acesteia, aproape pretutindeni, i-au luat locul ştergurile. Pe pereţi în jurul şi deasupra blidelor de ornament şi a diferitelor chipuri sfinte, icoane, sau profane, sau în jurul blidelor, se mai pun în unele sate şi un fel de servete lungi cu două capete, ambele alese. Acestea, spre deosebire de ştergurile de rudă, se numesc *ştergători şi şterguri de perete*. Tot pe rudă se pun şi *făţoaiele*, feţele de mese, cari se fac deasemenea din cânepă şi bumbac, sau chiar şi lână. Făţoaiele de cânepă şi bumbac, sunt de obiceiu alese la două capete, cu combinaţii de desemne luate de la ştergurí şi ţoluri. (Vezi pl. IX, fig. 1 şi 2). Făţoaiele de lână de obiceiu pătrate, reprezintă mai adesea o combinaţie de desemn cu rame în toate marginile, ce se încadrează perfect patratului. *Săcuţele de perină*, partea de la perină ce se vede, — au aceleaşi desemne ca şi *ştergurile* şi *făţoaiele*, dar mai frumoase, fiind lucrate mai fin, unele fiind făcute în ajur.

*C)* **Ţoluri (scoarţe, covoare).** Am putut colecta până în prezent peste 70 de bucăţi de ţoluri, deosebit de frumoase şi caracteristice. Şi în trecut maramurăşencele lucrau admirabil, ţoluri colorate vegetal cu *galben* din drobşor, o nuanţă de *roşu-violet, purpuriu* din *solovârf, albastru* frumos de culoarea cerului, dintr'un soiu de lutişor cumpărat din târg, apoi preparat de ele, cu meşteşug; o nuanţă de *cafeniu*, din coaja de stejar şi foi de ceapă uscată, în fine *verde*, un verde şters din frunze de *mălin*, înţelegându-se prin mălin, ceea ce numim noi *liliac*. Aceste culori, în general şterse, în nuanţe foarte dulci înbinate cu o desăvârşită artă în desemnul geometric foarte variat, dau admirabile bucăţi de „*ţoluri bătrâne*", spre deosebire de cele de azi, foarte urâte şi ca desemn şi coloratură, din culori chimice foarte vii, în care predomină: alb, roşu şi verde, tricolorul maghiar. Această modă a fost luată numai acum câteva decenii, sub influenţa propagandei ungureşti, care înfiinţase în Sighet la *Palatul Cultural* un mare atelier de covoare, având nota predominantă culorile ungureşti. In acest scop se făceà adevărată risipă de modele din partea

oficialităţii, mai ales că culorile cele mai obicinuite şi mai uşor extrase din vegetale, erau tocmai culorile româneşti: *roşu*-cărămiziu, *galben* şi *albastru,* ce domină în toate vechile covoare maramureşene de-o neîntrecută frumuseţe, faţă de cele noui. Urzeala era întotdeauna de cânepă. Dureros este că obiceiul şi meşteşugul extragerii culorilor vegetale a dispărut total în Maramurăş, sub influenţa culorilor chimice. Ne mângâie faptul că se mai menţine în Bucovina, Basarabia şi Oltenia. Va trebui încurajată şi în Maramurăş revenirea la culorile vegetale, mai frumoase şi mai durabile. In Maramurăş, în multe părţi au pierit covoarele vechi, până şi cele donate bisericilor cu afurisenie de ţăranii nobili, cari covoare, au luat nu odată, drumul streinătăţii, Gherlei sau al Bucureştilor, de unde nu se vor mai întoarce. Pe valea *Marei* şi a *Cosăului,* în şase comune mari de vestiţi nobili: *Deseşti, Crăceşti, Breb, Budeşti, Sârbi* şi Călineşti, după un umblet de şase zile, din gospodărie în gospodărie, am mai găsit în vara anului 1929, la un Evreu un singur covor vechiu, dat zălog acum 25 de ani.. Şi din multe părţi mi-se spune, c'au fost culese pe preţuri de nimica, de o doamnă streină din Baia-Mare, în 1927 şi trimise, zice-se, în străinătate.... Nu mai amintesc că negustorii de zdrenţe au contribuit şi ei în largă măsură la dispariţia vechilor covoare. Din fericire se mai găsesc pe valea Izei şi pe a Vişăului (pe cea din urmă şi pe fond negru ca o consecinţă a culorii negre dela îmbrăcăminte). Cele din Muz. Etnogr. Maramurăşan, sunt în special de pe aceste văi, în majoritate de pe valea Izei din satele: Cuhea, Ieud, Şieu, Botiza, Bârsana etc..... Cel din pl. X, fig. 1, obţinut cu multă greutate şi numai în schimbul unuia nou făcut după acelaşi model, din biserica vechie din *Podinocul Borşei,* cu un admirabil desemn geometric, în culori vegetale poartă următoarea inscripţie cu litere cirilice, cusute cu acul: *„Mihaiu Popa Ştefan cu femeia şi fetele lui Ana şi Iuliana, să le fie lor pomană în veci, anul 1834“*, deci peste trei ani împlineşte un secol... Un altul, deasemenea interesant este cel de la pl. X, fig. 2, cu modelul pe margine numit „hora“ sau, în alte părţi „hora de cocoane“, înţelegând sub numele de cucoane, fetele mari.... Figurile, foarte bine stilizate, dau impresia de mişcare.... Deasemenea cel din pl. X stânga cu diferite figuri: *cătane călări, cerbul, brăduţul, liliacul, steluţa, hrebănul, unda apei,* etc., pl. X dreapta „unda apei“, cu desemnul numit „unda apei“, precum şi altele, mult admirate de vizitatorii muzeului.

*D)* **Portul şi îmbrăcămintea.** Portul — poate mai mult ca orice — fiind supus continuu evoluţiei, datorită modei ce cu rapiditate uimitoare, prin servitoare şi domnişoarele intelectuale ale satului, pătrunde şi la ţară, trebue în forma lui cea mai caracteristică şi frumoasă,

să-şi aibă locul de pioasă păstrare, măcar în muzeu. Aceasta, cu atât mai mult în *Dacia superioară*, unde ţăranul român îşi numeşte portul ţărănesc şi azi „port românesc“ spre deosebire de a celorlalte naţionalităţi. Deaceia Muzeul Etnografic Maramurăşan, şi-a achiziţionat o bună parte din portul caracteristic maramurăşan descris în prima parte a lucrării acesteia. Se pot vedea în muzeu, o pereche de costume din comuna *Săpânţa*. Costumul bărbătesc acelaş — cu mici deosebiri în tot Maramurăşul, adăogându-se doar cuţitul din curea nelipsit la Săpânţan, ca o influenţă venită din ţara Oaşului. De altfel, în acest sat, se pot admirà cei mai frumoşi bărbaţi ca şi femei, care în inteligenţă şi vioiciune lasă mult în urmă, celelalte comune. Unii Săpânţeni, poartă în loc de straiţă lucrată în casă, *taşcă* de piele, ca mulţi din ţara Oaşului. Este de observat însă la costumul femeesc, lipsa *zachiilor* şi înlocuirea lor cu *sucnă* şi şorţ. Sucnă este un fel de fustă, iar şorţul se pune numai dinainte. Sucna poate fi de diferite culori, dar de obiceiu este neagră. Şorţul de obiceiu colorat cu roşu. Celelalte, *pânzătura, pieptarul-cojocul,* cămaşa, împodobită mai mult în alb, în creţi şi ajur, cum şi încălţămintea, aceiaş.

In figură se poate vedea un costum femeiesc de pe Vişău cu suman şi leagăn „liuliuţ“ în spate, care se poartă, mergând şi călare. Mânecile la cămăşile femeieşti de pe Vişău, şi mai ales la Borşa, spre deosebire de cele de pe Tisa, Mara, Iza şi Cosău, încep din guler, ceea ce face să nu fie întotdeauna împodobite pe umăr, ci numai simple cusături pe toată mâneca. La extremitatea ei, mâneca, aceiaş ca pe celelalte văi. Este de observat asemenea *sgarda de mărgean,* de o mare valoare şi destul de grea. Pe Iza şi Mara, costumele femeeşti aproape la fel, au zaghiile aşa cum le-am descris în prima parte. Este de observat că, cu cât te depărtezi de oraş în susul apelor, către isvor, cu atât culoarea vârstelor se păstrează în roşu. Cu cât de cobori spre oraş, roşul se schimbă în roş-cărămiziu şi apoi galben.

Pentru portul bărbătesc a se vedea pl. I şi II, fig. 1, cu cămaşa şi gatiile, pentru a avea o ideie de scurtimea cămăşii şi lărgimea pantalonilor. Deasemenea, fig. 2 şi pl. I, pentru a se vedea cuşma, guba, cioarecii, etc. Muzeul mai are şi piese separate de îmbrăcăminte ca *zaghii, cămăşi* cu alesătură specială, etc..... De altfel portul deocamdată nu poate fi destul de bine reprezentat în muzeu întrucât, variind dela sat la sat, şi mai ales dela vale, la vale, ar trebui păstrat cel puţin tot atâtea costume, dar care nu s'au putut procura din lipsa de fonduri şi de spaţiu în muzeu. Viitorul însă va completa şi această lipsă.

## IV. SECȚIA BISERICEASCĂ.

(Vezi planșa III și VI.)

In trecutul lui istoric, Maramurășul a avut o intensă viață religioasă.

Vlădicia ortodoxă a Perilor înființată la 1391, frumoasele biserici de lemn, vechi de mai multe secole ca cea *din deal de la Ieud,* clădită la 1360 și cea dela *Apșa de mijloc* din 1440, cu mari averi în afară și multe și frumoase bogății înnăuntru, sunt o dovadă vie de dragoste de Dumnezeu și lege, a vrednicilor voivozi și nobili maramurășeni.

Dar și aceste bogății se irosesc. Moșiile și pădurile au încăput în bună parte în mânile streinilor, cu concursul stăpânului de eri. Bisericile, în marea lor majoritate de lemn de brad, fag, sau stejar, după regiune, cu toată frumusețea lor, sunt înlocuite de vreme și după cerința însăși a populației devenită din ce în ce mai numeroasă. Și odată cu înlocuirea lor cu altele de zid, făcute după un anumit tipic, greoaie și urâte, — dispare și arhitectura originală și bogăția decorativă din năuntru, precum și clopotnița neagră sveltă, în stil gotic, ce-ți dă de departe nota arhaică și caracteristică a satelor maramurășene.

Multe din bogățiile lăuntrice s'au salvat pe jumătate, înstreinându-se departe, de ținut la Gherla sau la Blaj, unde nu le vede nimeni. Cum însă oricărui lucru de un deosebit interes etnografic, cum sunt cele bisericești, îi stă bine și poate fi înțeles numai în mediul de unde a purces, cu obiectele ce am mai găsit, am pus bazele unei **secții bisericești**, în speranța, că odată și odată, ea va fi complectată cu lucrurile ce pe nedrept i s'au luat ținutului.

In secția bisericească am putut colecta până în prezent câteva icoane foarte interesante și frumos zugrăvite, probabil de meșterii moldoveni, fie deadreptul pe lemn, fie pe pânză aplicată pe lemn, cu un fond aurit și împodobiri frumoase în relief. Multe din aceste icoane stau prin podurile bisericilor, înlocuite în biserică cu cele pictate pe sticlă la Nicula de lângă Gherla, unele foarte urâte. Totuși, preoții nu le dau fără aprobarea episcopiei și a curatorilor bisericei — formalități, până la împlinirea cărora, nu va mai rămânea nimic din ce s'ar putea salva astăzi.... Și cum această secție este *etnografică-bisericească*, am colectat pe lângă aceste frumoase icoane și de cele mai noui dela Nicula, cum și de cele de sticlă colorată, ca o influență a faptului că nu de mult se afla în apropierea Sighetului, o fabrică de sticlă, cum și de cele de carton ca să se vadă evoluția gustului poporului, cum și evoluția și degenerarea technicei de executare. Am colectat de

asemenea, o serie de interesante cruci de ornamentaţie în biserică, şi, dintr'un cimitir, una admirabilă, închisă într'u'n cerc, cu un brâu-frânghie în relief. (Pl. VI, fig. 1). Apoi haine bisericeşti de tot felul şi toate culorile şi lucruri mai mărunte ca: *pecetare* sau *prescurelnice* (de pecetluit prescurile, cadelniţe etc. etc.... Şi în fine cărţi bisericeşti.

In privinţa cărţilor bisericeşti Muzeul Etnografic Maramurăşan, putea fi foarte bogat dacă ne gândim la câte cărţi bisericeşti, de valoare, s'au scos din ţinutul voivozilor şi credem că se va îmbogăţii de acum încolo... Căci acest ţinut în intensa viaţă religioasă ce a dus — se presupune că la Peri ar fi fost chiar şi o tiparniţă, — a avut strinse legături culturale bisericeşti cu toate centrele culturale religioase ale românismului. Părintele I. Bârlea, care în 1909 a scris o carte întitulată *„Insemnări din bisericile maramurăşene"*, ne arată că a găsit aproape în toate bisericile Maramurăşului, cărţi de ritual şi de cultură religioasă provenite, nu numai din centrele religioase ale Daciei Superioare, ca Braşovul, Blajul şi Sibiul, ci multe din Râmnic, Târgovişte, Bucureşti, Neamţ, Iaşi, Rădăuţi, din vremea lui Matei Basarab, Vasile Lupu, Const. Brâncoveanu şi a tuturor vrednicilor de amintire, pentru activitatea lor culturală, vlădici şi mitropoliţi ai ţinuturilor din Principatele Libere. Şi sentimentul religios al poporului de aici, cerea aducerea unor astfel de cărţi, nu numai pentru uzul preoţilor şi a bisericilor, ci şi pentru satisfacerea nevoilor sufleteşti ale credincioşilor, acasă în zilele de Dumineci şi sărbători. Aşa se explică şi marele număr de manuscrise găsite în ţinut şi expatriate azi, cum şi copii făcute de simplii ţărani, când cărţile tipărite erau greu de procurat.

Maramurăşenii învăţau în casă, din tată în fiu, cartea românească veche cu „potcoave", pe un fel de *„azbuchiare"*. De mirat că aceste „asbuchiare" erau făcute pe baza *cuvintelor normale, monosilabe* ale pedagogiei moderne, deşi, anonimul creator al acestui minunat manual didactic, nu avea altă pregătire pedagogică, decât cea înăscută şi izvorâtă din nevoi şi din natură, dascălul tuturor. (Am în muzeu un exemplar). Acest asbuchiar mi-a fost adus de elevul, azi învăţător Balea Simion din Ieud, veche comună de curatori vestiţi, unde s'au găsit atâtea manuscrise vechi, cum şi acele din Sbornicul dela Ieud publicate de curând de Academie...

Dintre manuscrise, muzeul posedă în secţia bisericească unul foarte vechiu slavonesc probabil de aceeaş etate ca şi evanghelia dela Voroneţ şi cea dela biserica unită din Hunedoara sau, nu cu mult mai nou. Are frumoase pagini caligrafiate, probabil cu culori vege-

tale. Mi-a fost adus din biserica din Sârbi. Și încă două còpii manuscrise din Ieud și una din Vad, cea din urmă admirabil scrisă de țăranul Lăscăian Grigore în anul 1843, ca să se vadă trudnica pietate a țăranului maramurășan, păstrată până în zilele noastre.... Intre cărțile vechi slavone și latine, ce se pot vedea în această secție, citez una, cu data 1673, tipărită în Rusia.

Față de tendința de dispariție a bisericilor vechi de lemn, înténționăm a aduce în preajma Palatului Cultural, sediul muzeului, pe un loc foarte potrivit, una din aceste biserici complect aranjată ca în sat.... Și va trebuì dacă nu eu, cel ce îmi va urmà să aducă una din aceste interesante biserici ca o scumpă relicvă a trecutului îndepărtat și s'o așeze în fața muzeului, cum de altfel intenționează să facă și dl R. Vuia în parcul etnografic din Cluj.

## INCHEIERE.

Din cele de mai sus rezultă că muzeul are suficiente colecțiuni pentru a se considera intrat în funcția sa socială de *păstrător al tezaurului sufletesc al pop. român din Maramurăș*, de *informator și educator artistic al publicului vizitator*. In acest scop, el este deschis publicului aproape în fiecare Duminecă și în totdeauna la cerere, începând cu anul deschiderii sale 1926. Dar până la complectarea lui mai este încă mult de lucrat.

„Muzeul Etnografic Maramurășan“ nu a putut până acuma decât să strângă și multă vreme încă nu va puteà face altceva și din multe cauze. Intâiu că nu avem *local*. Muzeul nu dispune actualmente decât de trei camere în sediul său din Palatul Cultural din Sighet, unde și-a depozitat mai bine zis, — decât aranjat, colecțiile sale. Apoi nu are nici mobilier. In bună parte lucrurile stau fixate, cu cuie în mod rudimentar pe pereți, ceea ce detereorizează obiectele și dă numai o slabă impresie de ceea ce sunt.

Dar muzeul nu are nici sediu propriu zis, căci Palatul Cultural, unde este actualmente, a fost luat dela județ de Societatea „Astra“ din Sibiu despărțământul Maramurăș, cu chirie. Și dacă până acuma am stat în acest local, prin bunăvoința județului și a soc. „Astra“, în viitor, ori plătim, dacă „Astra“ va binevoì să-ne lase și mai departe cu chirie, ori evacuăm. Ori cum muzeul nu are un *budget* și nu a avut nici când, nefiind de nimeni întreținut, nu are de unde plăti, astfel că eventualitatea evacuării pare a fi sigură.

Iată lucruri pe care *„Muzeul Etnografic Maramurășan“* singurul păstrător al documentelor etnografice din ținutul bătrânilor voi-

vozi, icoană a unor vremuri apuse, își ține de datorie să-le spună în preajma celor zece ani dela naşterea sa, în speranță că măcar acum după un aşa lung stagiu de lipsă şi privaţiuni, dar de mândră afirmare a necesităţii sale, se va găsi omul care apreciind valoarea şi însemnătatea lui, să-l ajute spre a fi salvat.

*Se pare că un om de inimă al ţinutului înţelegător al rostului acestei instituţiuni pentru* Ţinut *şi* Ţară, *actualul prefect-administrativ* Gheorghe Dan *şi-ar fi luat această sarcină. Aşteptăm cu multă încredere* realizarea gândurilor bune *ce le nutreşte faţă de* muzeu, *singurul în stare să păstreze tezaurul de intensă viaţă şi cultură populară a Poporului Român din Ţara, de veche tradiţie a bătrânilor voivozi maramurăşeni.*

# LE MARAMUREŞ[1]) ROUMAIN ET SON MUSÉE ETNOGRAPHIQUE

par GH. VORNICU

(Résumé)

*L'aspect du pays.* Des villages annoncés de loin, par des églises construites en bois, dans le style gothique et datant de plusieurs siècles; des habitations modestes mais souriantes; d'anciennes institutions religieuses, avec la „vlădicia" (l'épiscopat) orthodoxe des „Peri", instituée par le patriarche Antonie de Constantinople, en 1391; une vie pastorale allant dans son expansion jusqu'au centre même de la Pologne et de la Tchécoslovaquie actuelles; d'anciennes institutions politiques: „cnézates" et „voévodates", dont les vestiges et les droits subsistent jusque de nos jours; un art et une poésie populaires très riches, un langage étroitement entrelacé d'expressions archaïques dont l'origine demeure encore un mystère; une physionomie et une psychologie populaires originales, — voilà autant de problémes qui nécessitent une étude approfondie, d'autant plus nécessaire, qu'elle pourra mettre au jour de nouvelles vérités historiques ou ethnographiques, et nous fera ainsi mieux connaître le caractère individuel de notre peuple sur lequel devra s'appuyer la nouvelle organisation de notre état. C'est de là que nous procédâmes à la création d'un musée ethnographique du Maramureş.

## Brèves caractéristiques du paysan «maramurăşean».

*L'aspect du peuple.* Le paysan „maramureşean" est d'une forte carrure, plutôt osseux, légèrement voûté; il a le teint brun, le nez généralement aquilin et à l'arête prononcée; les cheveux longs tombants sur le cou; les yeux vifs, pétillants; — au dem curant, une allure imposante. Quant aux femmes, elles sont aussi d'une beauté frappante.

Le Maramurăşan est doux, franc, très hospitalier, généralement

---

[1]) Lisez: Maramuresh.

docile, en exceptant quelques villages tels que *Săpânța* et *Strâmtura*, dont les habitants excessivement *vifs* et vindicatifs, se rapprochent beaucoup de ceux de *Țara Ouașului (Pays de l'Ouaș)* renommés pour leur *vivacité*. Prudent avant de prendre une décision, celle-ci une fois prise, le „maramurășan" la maintient jusquau bont:

„La dor și la supărare
„Trebue om și minte mare".
(„Quant on souffre et quant on est en colère
„L'on doit être homme d'esprit large").

Mais il est quelque peu pessimiste:

„Ciuntă-mi-se zilele
„Tot așteptând binele".
(„Je vois mes jours écourtés
„Tout en attendant le bien").

Profondément religieux, on le voit fréquemment suivre des processions sur des dizaines de kilomètres en chantant des hymnes à la gloire de la Vierge. Très souvent, chez lui, le prêtre remplace le médecin.

Son costume est simple, mais vivement et harmonieusement coloré; sa poésie populaire est riche et variée; dans ses arts plastiques, ce sont surtout les objects en bois sculpté et les merveilleux tapis qui se distinguent. (Vois les clichés ci-joints).

*L'idiome* du „maramurășean" est caractérisé par le *rotacisme*. Ainsi, il dit, par exemple: „*gerunchi*" au lieu de: „genunchi" (genoux). Il manifeste, en ontre, un goût vif pour les *diminutifs* et une tendance plus vive encore aux *abréviations*, disant, par exemple : „Măi Va ! Măi Pă!" au lieu de: „Măi Vasile! Măi Pătrule!" (Hé! Vasile! Hé! Pătru!), ou encore: „Tu Pălă! Tu Căli!", au lieu de: „Tu Pălăguța! Tu Călina!"

Comme il est d'une origine noble ayant eu d'anciennes institutions politiques, les „voévodates", et d'anciennes institutions religieuses telles que l'épiscopat des „Peri", fondé en 1391, aujourd'hui encore, à l'assemblée des „compossessorats" paysans (propriétés possédées en commun, conformément au droit nobilier, le président est tenu á s'adresser avec cette formule: „Cinstiți boeri și domni". (Très hauts nobles et seigneurs). Jusqu'à son épouse, le maramureșean noble l'appelle aujourd'hui encore, même lorsqu'il n'a de quoi manger: „boreasă"— „boereasă" (noble dame) et non pas: „muiere (femme) comme en Transylvanie; de même qu'il appelle ses enfants: „cocon" et „cocoană" (jeune seigneur et jeune dame), et non pas „băiat" et „fată" (garçon et fille) comme dans les autres provinces habitées par les Roumains.

*L'occupation* caractéristique du roumain „maramureșean" est

l'occupation pastorale „*păcurărit* (du latin „pecus" — différemment des autres roumains qui disent: „păstorit" du latin „pastor"). — L'exploitation des forêts, le labourage, la navigation avec les radeaux, le travail dans les mines, sont des occupations secondaires.

Ainsi, l'alimentation, le costume, les traditions et les moeurs, les contes, la poésie, les danses, les chansons, les drognes, tout atteste la prédominance de l'élément „păcurăresc" (pastoral).

Le „maramureșan" connait deux ou trois mets dans lequels prédomine „coleșa cu brânză sau lapte" (bouillie au fromage ou au lait), appelée par lui en abrégé: „colè cu brâ" et „colè cu la". Il connait deux danses, mais joue de préférence la „bătuta" des pâtres. Dans ses chansons et dans sa poésie populaire, c'est encore la note pastorale qui prédomine. La plupart de ses objets domestiques, tels que: *chaises, écuelles* en bois, *cuillers, coupes, fourches, fuseaux*, „coleșeri" (bâtonnets pour remuer la polenta) etc. etc. — sont fabriqués à la bergerie. Aujourd'hui encore, parmi d'autres habitudes archaïques, subsiste celle d'obtenir le feu en frottant deux bûches l'une contre l'autre. Quant aux vêtements du „maramureșean" et au linge de la maison et du lit, ils sont faits surtout en laine.

*Le Costume du „maramureșean*" est simple, sobre et durable. Celui des femmes est plus richement orné.

*L'homme* porte comme linge: la *chemise* et les *„gatii*" (pantalons). Ils étaient faits autrefois en chanvre; aujourd'hui, en coton ou demi-coton, pour les jours de fête. La chemise est d'une coupe très simple: trois pièces — deux manches et le corps — cousues ensemble. Les manches sont très larges et la chemise est très courte, elle ne va que jusqu'à la ligne des manches et du sternum (voir le cliché No. 2). Les „gatii" (pantalons) sont très larges. La chemise au col et à l'échancrure, de même que les „gatii" à l'extrémité basse, présentent des broderies à jour, festons, le tout travaillé en blanc. L'automne et l'hiver l'on porte, au lieu des „gatii", des „*cioareci*" (sorte de pantalon serré sur la jambe) et par dessus la chemise, le „*lecric*" (mantean court) fait comme les „cioareci" de drap épais de laine, tissé dans la maison et ordinairement, de couleur blanche. Par les jours de grand froid ou de pluie, on porte la „guba" (manteau caractéristique à long poil), court et pesant, confectionné toujours à la maison. (Voir le cliché No. 4). Par dessus la chemise, les jours ouvrables et lorsqu'il fait froid, on met aussi le „pieptar" (lecric sans manches); tandis que les jours de fête, on met le „cojoc" (manteau court sans manches), fait en peau de mouton, magnifiquement travaillé par des pelletiers habiles. Entre le bas de la chemise et le „gatii", l'on applique directement sur le corps

„cureaua“ (ceinture de cuir) très large. Dans la vallée du Vişău, la „guba“ est remplacée par le „suman“ (gros manteau de laine grossière, soutaché), de couleur noire et qui existait déjà, — dit-on — du temps de Mathias Corvin. Autour de cou, chaque „maramureşean“ doit porter, dès l'âge de 2 ans et jusqu'à la mort, la „straiţa“ (besace), pour y mettre les „soroace“ (livres de prières), la pipe et le sac à tabac. Comme couvre-chef, l'on porte la „cuşma“ (bonnet à poil) rond, fait par les paysans eux-mêmes en retroussant en dedans les bords du cuir. Outre la „cuşma“, on porte le chapeau de bure et le plus souvent, de paille, même en hiver. (Voir cliché No. 4). Le chapeau, est orné d'un bouquet de fleurs nommé *„struţ“* (autruche), les nobles gardant le droit de le porter toujours par devant. Comme chaussure, ils portent des *„opinci“* (sandales primitives); et des *„cisme“* (bottes) munies de fers jaunes, antrefois aussi d'éperons, signe nobiliaire et ornement sonore pour la danse. En dehors du bonnet, du „cojoc“ et des bottes, tout est blanc et gris dans le costume masculin fabriqué dans la maison.

*Les femmes* portent comme linge la *chemise,* dont le bas *(la jupe)* peut se détacher pour être mis avec n'importe quel autre corsage. Elle est de chanvre, les jours ouvrables, et en coton ou demi-coton, les jours de fête; et surtout, merveilleusement décorée de broderies en blanc, ou en rouge et bleu, *au cou* ; à l'échancrure aux épaulettes et à la jointure des manches; de même, dans le bas, où il y a des festons et des broderies à jour. Par dessus la chemise, elles portent la pieptare (lecric sans manches) orné spécialement pour les jours de fête, lorsqu'elles mettent le *„cojoc“* joliment orné de fleurs de laine et de mir coloré appliqué sur du blanc. Pendant les saisons froides, elles mettent aussi le *„lecric“* et la *„guba“*, tout comme les hommes. Par dessus la jupe de la chemise, elles appliquent deux „fote“ (sorte de tabliers de laine) nommées ici *„zaghii“*, à fond noir et raies horizontales rouges ou jaunes. Dans la vallée du Vişeu, les femmes mettent, au lieu de ces deux „fote“, deux „catrinţe“ (cottes) noires. Les femmes se coiffent d'un fichu blanc. Autour de cou, elles portent un *„zgărdăn“* (bande de petites perles colorées) et une grande *„zgarde“* (collier) de corail, surtout les nobles. Comme chaussure, elles portent des „opinci“ ou des „cisme“ munies de fers jaunes, parfoins même d'éperons comme les hommes. Pendant l'intervalle des fiançailles jusqu'aux noces, les jeunes filles portent sur la tête des „cununi“ ou „mununi“ (couronnes) faites de fleurs naturelles, artificielles ou de papier teint. Tout, en dehors du „cojoc“ et des bottes, est fabriqué à la maison.

*L'habitation* typique du „maramureșean“ est construite en poutres

de sapin, de hêtre ou de chêne, sans être crépie, ni blanchie à la chaux à l'extérieur ou à l'intérieur. Le toit est élevé, fait de bardeaux fixés et rarement de chaumes. La maison a devant un *„târnaț"* — terrasse avec piliers qui soutiennent le toit par de belles jointures de bois incrusté. Le corps de la maison contient trois pièces: 1.) un vestibule — l'antichambre — qui sert aussi de dépendances; 2.) à gauche, ordinairement un petit office ayant rôle de cellier et de dépôt; 3.) à droite, la chambre proprement dite. Dans celle-ci se trouve le foyer ou le four: *„cuptor"*, très grand et situé à main gauche de l'entrée; la fumée se dégage dans le vestibule, et de là, monte directement dans le grenier. Dans le coin qui fait face au four, se trouvent:

*„blidarul"* (le dressoir) où l'on met les écuelles fabriquées ordinairement en bois;

*„podișorul"* (étagère) pour les écuelles et les cuillers, etc.;

*„colțarul"* (amoire de coin); puis;

un autre dressoir, plus petit;

*„lingurarul"* (étagère pour y accrocher les cuillers).

Contre le mur du four, se trouve le lit ordinairement construit à l'aide de quatre pieux fichés en terre (parce que la maison n'a pas de plancher, mais, à la place, de la terre battue). Au dessus du lit est accrochée horizontalement la *„ruda"*, bâton long sur lequel sont disposés des :

*„cergi"* (couvertures de lit);

*„țoluri"* (tapis paysans);

*„ștergurï"* (serviettes et essuie-mains); antrefois aussi les

*„rudoaie"* (longues toiles brodées ou simplement ourlées en vue des hôtes)

— tout ceci constituant la dot de la „găzdoaia" (hôtesse) ou de la jeune fille à marier.

Sur les murs pendent, en outre, des écuelles en guise d'ornement; des essuie mains brodés; des images saintes (icônes); des tapis; tandis qu'aux poutres sont accrochés de petits pots de terre étranglés par le milieu, nommés *„câncee"*. Le long des murs et à la hauteur du lit, sont disposées les *„lavițe"* (banquettes) de grandes planches de bois pour s'asseoir et pour dormir.

## Le Musée

*Le Musée.* Le musée a pris corps en 1922, des collections amassées par les élèves sur les indications du directeur, et des collections offertes par l'initiateur lui-même, aujourd'hui directeur de ce musée. Ce

musée fut assisté par le Ministère des Arts, et par la Fondation Ferdinand I; ensuite, il reçut de petites aides de la ville de Sighet, du district de Maramureș, de la société culturale „Astra“ et finalement, un petit secours particulier.

En 1925, le musée s'installa dans le corps du Palais Cultural et fut inauguré en 1926, à l'occasion du congrès national des professeurs de Géographie, sous la présidence de M. le professeur S. Mehedinți. Le musée occupe actuellement trois pièces, dans le sus-dit palais, les collections n'étant groupées que provisoirement, à cause du manque d'espace et de mobilier.

Il contient quatre sections:

I. La section du „păcurărit“ (pâturage);

II. La section des objets domestiques;

III. La section de l'industrie domestique;

IV. La section religeuse.

On peut voir l'arrangement et les objets caracteristiques dans les figures qui accompagnent cet article.



1. — Român din Apşa de Mijloc, Maramurăşul Cehoslovac.



2. — Ţăran din Iend.



3. — Ţăran din Săpânţa.



4. — Ţăran din Budeşti.

*Tipuri de ţărani Români din Maramureş.*
*Paysans roumains de Maramureş.*



1. — **Albiturile ţăranului maramurăşan.**
Linge du paysan de Maramureş.



2. — **Port bărbătesc din Maramurăş.**
Costume paysan de Maramureş.



3. — **Port femeesc de pe apa Vişeului (Borşa).**
Costume de paysanne (Vallée du Vişeu, com. Borşa).



2. — **Port femeesc din Săpânţa.**
Costume de paysanne (Săpânţa).



**1. — Biserica din Budești, clădită în 1640.**
L'église de Budești bâtie en 1640.



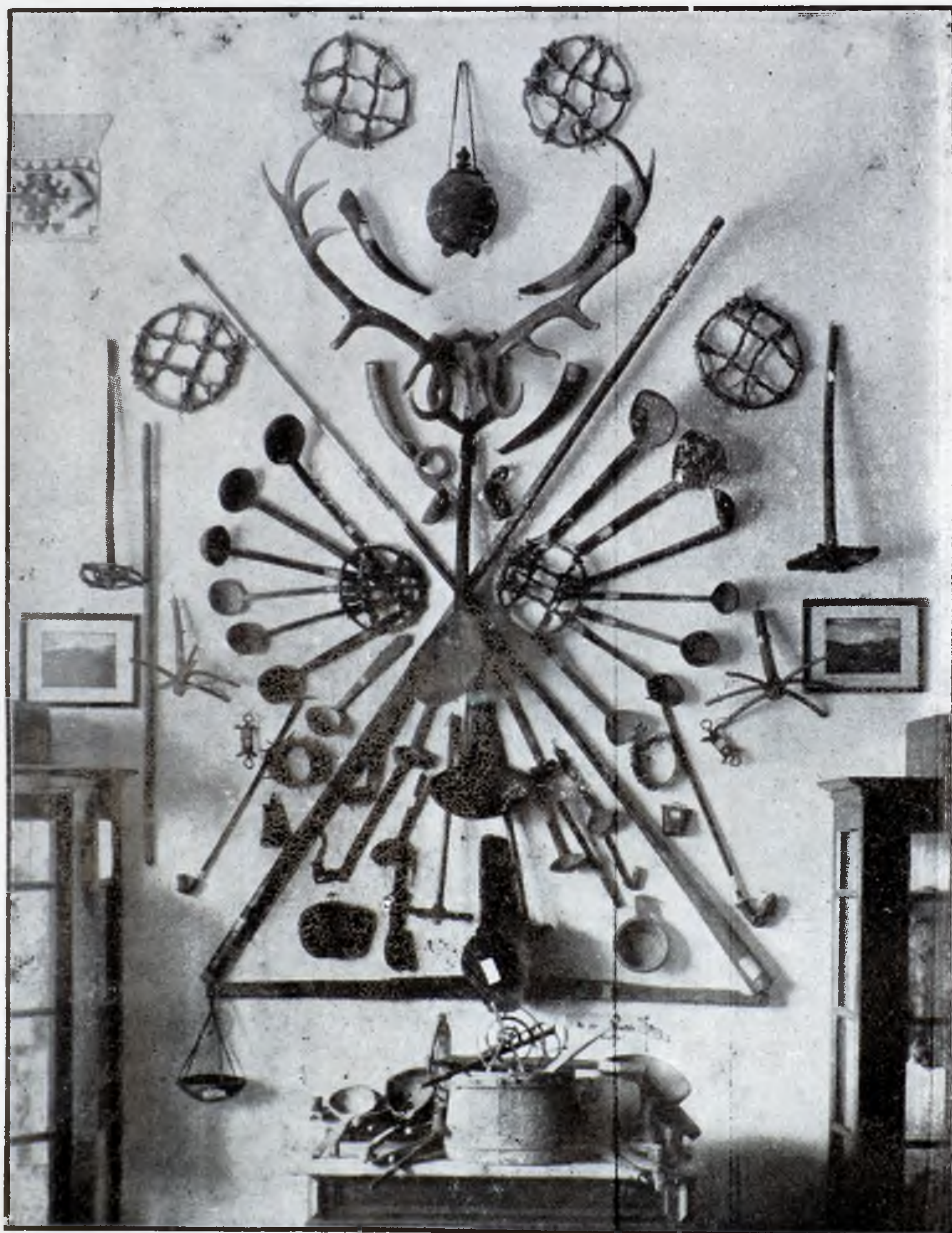
**2. — Maramurășancă din Sarasău.**
Femme de Sarasău.



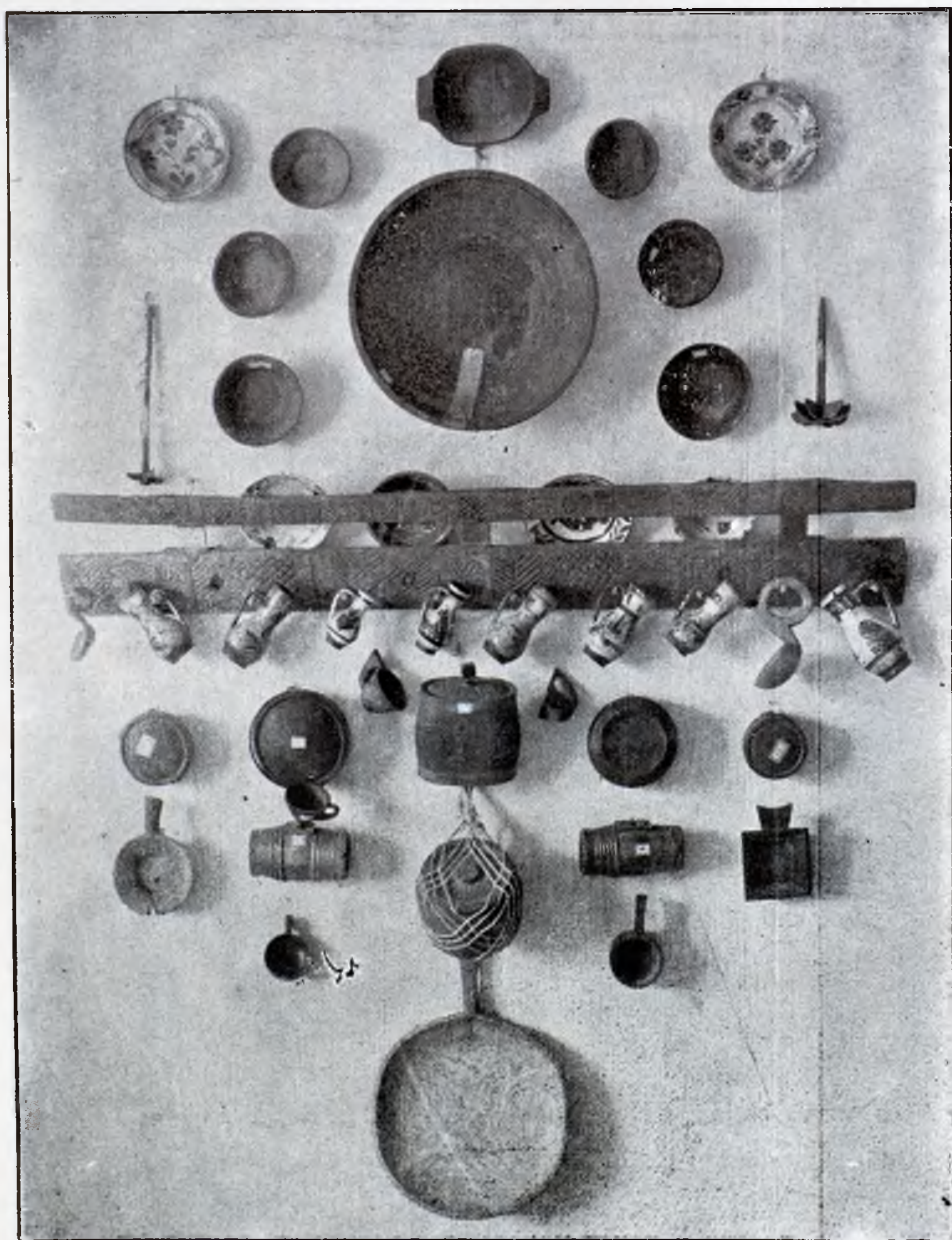
**3. — Tip de casă maramurășană.**
Type de maison du Maramureș.



**4. — Interior de casă maramurășană.**
Intérieur d'une maison.



**Grup de obiecte ciobăneşti.**
Groupe d'objets pastoraux.



**Grup de obiecte casnice (blide de lemn, cance, etc.).**
Groupe d'objets de ménage.



**1. — Cruce de pe mormânt.**
Croix funéraire.



**2. — Pecetar (pentru prescuri).**
Cachet en forme de croix



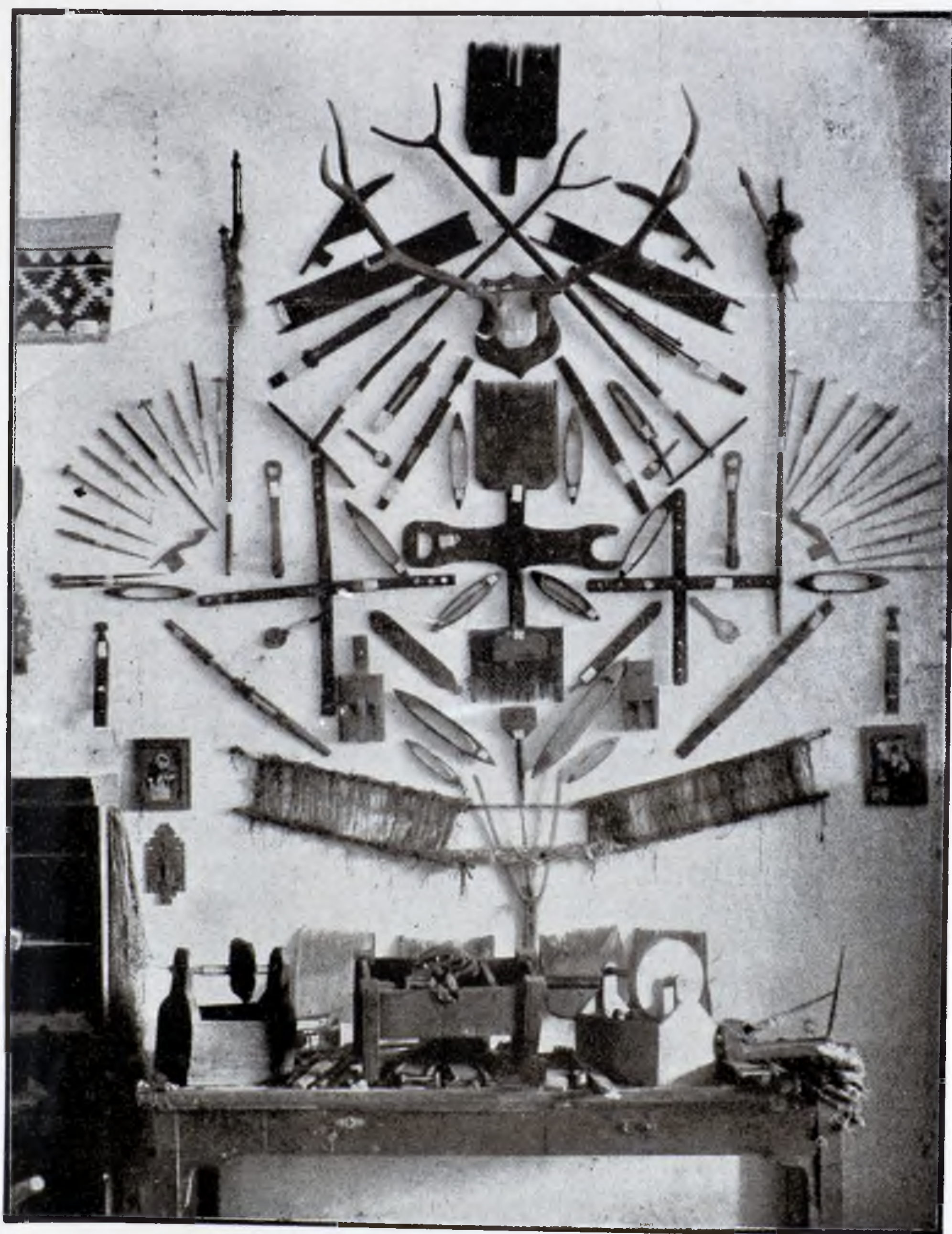
**3. — Ton pentru palincă.**
Tonnelet à eau de vie.



**4. — Ton, cheie și hrebăn pentru culeş afine.**
Tonnelet, loquet de porte, petite fourche servant à cueillir les myrtilles.



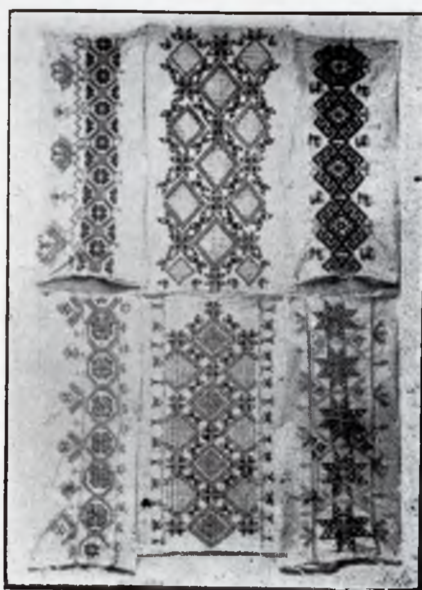
**Grup de obiecte casnice (lingurar, blidar, colțar, blide de lut, etc.).**
Groupe d'objets de ménage.



**Obiecte de țăsut**
Objets de métier de tisserand.



1. — **Fățoaie (față de masă de lână.**
Nappe de laine.



2. — **Săcuțe de perină cusute, alese și în ajur**
Taie brodée.



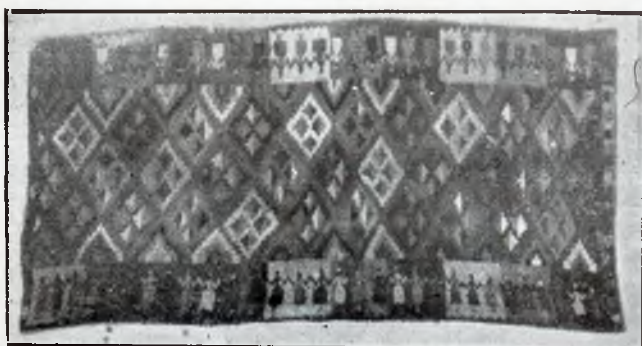
3. — **Fățoaie (față de masă) de bumbac aleasă.**
Nappe de coton.



4. — **Ștercuri (ștergare de rudă și perete).**
Décorations d'essuie main.

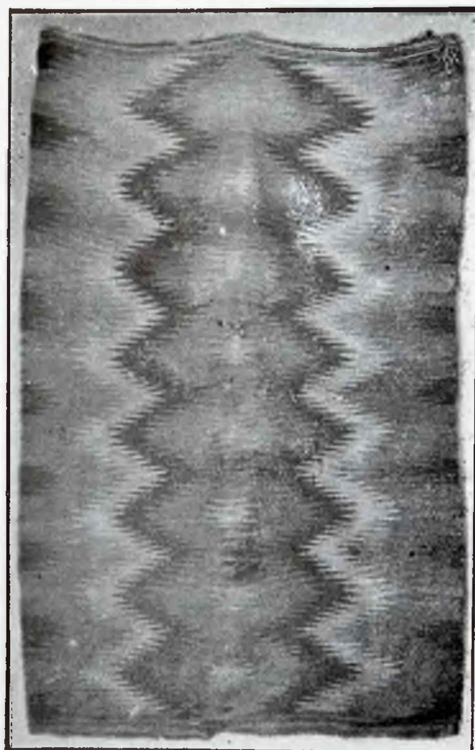


**1. — Covor, poartă data 1834, din biserica din Borșa.**
Tapis apartenant à l'église de Borșa (1834).



**2. — Covor cu chenar de „hora de cocoane".**
Tapis portant comme sujet en bordure une danse stylisée.





**3. — Țolare (scoarțe, covoare maramureșene), cel din dreapta numit „unda apei".**
Tapis de Maramureș, à droite tapis présentant comme sujet les ondulations d'une eau courante.




**Scoarțe din colecția muzeului.**
Tapis paysans Collection du musée.




**Ceramică — Donația „Fundației Ferdinand".**
Céramique — Donation de la „Fondation Ferdinand".



**O parte din colecția industriei casnice (ștergare, fețe de mese, îmbrăcăminte).**
Colleetion d'industrie ménagere,